

Saksittua – Pettuleipä muuttui asbestiksi

ELINA LEHTONEN ja JUSSI S. HEINONEN

Kesämökin arkistoista löytyi mainio juttu 85 vuoden takaa. Kotilieden artikkelissa ”Kaukaisen ajan elämää” nimimerkki L-a H. kirjoittaa englantilaisen tutkimusmatkailija Clarken vuodelta 1799 olevasta Suomea koskevasta kuvauksesta (L-a H. 1935). Tekstin Clarke viitaa Edward Daniel Clarkeen, joka 1700–1800-lukujen taitteessa matkusti myös Suomessa, ja kirjoitti matkasta teoksen ”Matka Suomen halki Pietariin 1799” (Granqvist 2011).

Kotilieden kuvauksessa tutkimusmatkailijoiden matkasta ja sen jälkeisistä vaiheista löytyy myös hauska geologinen yksityiskohta:

”Englantilaisten mielestä oli jo se ruis- tai ohraleipäkin, jota heille Ruotsissa ja Suomessa tarjottiin, arvatenkin erityisesti happamuutensa takia, huonoa ja pahan makuista – reikälevät tuvan katossa tietysti herättivät heidän suurta ihmettelyään. Mutta pettuleipä oli heistä suorastaan kamalaa, ja he surkuttelivat väestöä, jonka niin suurelta osalta täytyy sen varassa elää. Heidän mielestään tuntui mahdottomalta, että se sisältäisi lainkaan ravintoa. Clarke vei siitä näytteen Englantiin mukaansa ja huomasi, että se vanhetessaan saattoi käydä madonsyömäksi kuin vanha pöytä. Kerran sattui niin, että pettuleivän pala, jonka Clarke oli antanut jol-

lelulle ystävälleen muistoksi, muutamia vuosia myöhemmin joutui tämän mineraalikoelmaa mukana huutokauppaan ja tuli myydyksi asbestin kappaleena!” (L-a H. 1935).

Clarkesta mainittakoon vielä sellainen yksityiskohta, että hänet nimitettiin vuonna 1808 ensimmäiseksi mineralogian professoriksi englantilaiseen Cambridgen yliopistoon (Roller 1988).

FT ELINA LEHTONEN
(elina.lehtonen@helsinki.fi)
tutkijatohtori

Tieteen termipankki ja
geotieteiden ja maantieteen osasto
PL 64
00014 Helsingin yliopisto

FT JUSSI S. HEINONEN
(jussi.s.heinonen@helsinki.fi)
akatemiattutkija
Geotieteiden ja maantieteen osasto
PL 64
00014 Helsingin yliopisto

*EL on innokas arkistojen penkoja.
JSH haluaisi maistaa pettuleipää.*

Lähdeluettelo

- Granqvist, J-M., 2011. Päivänsankari: tutkimusmatkailija Edward Daniel Clarke (1769–1822). Sveaborg-Viaporin -projekti, Suomen Akatemian tutkimusprojekti. 5.6.2011. <https://blogs.helsinki.fi/sveaborg-project/2011/06/05/paivansankarit-tutkimusmatkailija-edward-daniel-clarke-1769-1922-ja-historioitsija-j-e-o-screen-1939-2009/> [2.8.2020]
- L-a H., 1935. Kaukaisen ajan elämää. Kotiliesi 7:279, 291–292 ja 294.
- Roller, D., 1988. Edward Daniel Clarke: The First Professor of Mineralogy at Cambridge. Earth Science History 7:146–150.

© Liisa Hertell